

UN MONUMENT PREHISTÒRIC POC ATÈS PER LA BIBLIOGRAFIA ESPECIALITZADA: SA COVA DES TEIXIDOR O DES MILANS (SANTANYÍ)

COSME AGUILÓ

Em sorprengué gratament veure que la revista menorquina *Meloussa* en el número 4 (Maó, 1997) dedicava unes pàgines (65-69) a una cova santanyinera coneguda sota el nom de n'Ebrí per mor de la finca on es troba situada.¹

Antoni López Pons i Gabriel Pons Homar, autors de l'article, descriuen el bell hipogeu amb columna que s'obri en un front rocós des Torrent d'en Bragues, en un treball acompanyat de fotografies i alçaments planimètrics.

De la lectura de l'estudi hom pot interpretar que es tracta d'un monument novell per a la ciència, descobert pels actualitzadors de les cartes arqueològiques de les Balears, que han permès identificar -diuen- *alguns monuments desconeguts o ignorats fins ara per la bibliografia especialitzada*. L'afirmació és una veritat a mitges, ja que, tot i que és ben cert que, d'aquesta cova, no hi havia encara cap estudi monogràfic, ha estat publicada diverses vegades, encara que ho hagin fet autors amb poca especialització.

Hauria estat una frase més ajustada a la realitat escriure que la cova no havia rebut per part dels arqueòlegs de professió l'atenció que es mereix. Tanmateix sovint sol ser així: els monuments, els descobreix la gent que tresca i fins fa quatre dies, en aquesta terra, no eren precisament els arqueòlegs els més caminadors. Ara, per contra, hi ha qualque jove de les noves fornades que ha entès que el coneixement del territori és bàsic per entendre la raó dels assentaments prehistòrics.

La cavitat artificial de n'Ebrí ja va ser descrita per Mn. J. Parera fa més de setanta anys² i en fa més de trenta-cinc que la planimetria (planta i secció longitudinal) fou publicada per J. Mascaró Pasarius.³ A més, aquest darrer autor, juntament amb el qui subscriu, n'inclogué una lacònica descripció a les pàgines d'aquest mateix bolletí.⁴ És estrany que no ho diguin, ja que el treball és citat a la bibliografia.

¹ La bibliografia arqueològica sol transcriure el topònim de manera errònia: *Cova de na Brí, Cova den Abri*, etc. És evident que es tracta del cognom *Ebrí*, d'origen germànic.

² J. Parera: *Sa Marjal*, 220, sa Pobla, 1927, 55.

³ J. MASCARÓ PASARIUS: *Corpus de Toponimia de Mallorca*, V, Palma, 1962, 2818.

⁴ Cosme AGUILÓ: "Noticias para la carta arqueológica de la comarca de Santanyi", *BSAL*, XXXIII, Palma, 1969, 91.

Cal esmenar uns petits errors que han passat per malla als autors, tot i que no lleven cap mèrit a l'interessant estudi que ofereixen: no és cert que al vessant del torrent on es troba sa Cova de n'Ebrí hi hagi quatre hipogeus dels cinc que aglutina la necropoli. Només n'hi ha tres. Els altres dos són dues de les anomenades Coves d'en Bragues, talaiòtiques, mig naturals, i de boca ampla. Una d'aquestes dues cavitats té una columna artificial exempta; l'altra està tancada per una paret que la convertí en vivenda, amb forn de coure pa inclòs. Certament, la quarta cova és a l'altre vessant del mateix torrent i és de planta circular, de dimensions reduïdes.

La cinquena cova, que descriuré, no és dins aquest torrent, sinó a un dels costers des Torrent d'en Romeguera i deu ser desconeguda dels autors, ja que d'altra manera no s'explicaria que parlassin del caràcter únic de n'Ebrí a Mallorca. Tot i que no té l'espectacularitat de conservació d'aquesta, n'és evident el paral·lelisme.

És una cova de planta amb tendència absidal, coneguda amb els topònims de sa Cova des Teixidor⁵ i també sa Cova des Milans. La diferència més notable respecte de la de n'Ebrí (deixant de banda la conservació) és que en la darrera és major l'eix longitudinal, mentre que en aquesta ho és el transversal, que té uns 7'60 m, però de l'entrada fins al fons només se'n mesuren 6'00. La columna, molt erosionada, era presumiblement de planta gairebé quadrangular, d' 1,65 m de costat, amb alguns angles arrodonits, com es veu encara a la base. La distància mínima que la separa de la paret és de 0,75 m. Es troba una mica regirada, en el mateix sentit que la de n'Ebrí.

El sòtil, pla, s'aixeca 2'50 m sobre la superfície, que és de terra pel fet que es troba sense excavar. Perd uns 0'30 m d'altura rere la columna, zona on es veu quasi neta la roca del sòl. A la paret de la dreta, a uns 0'50 m de la terra, s'obrin dos armariets, prop de cada un dels dos angles arrodonits del mur. L'altura del més acostat a l'entrada és de 0'80 m i l'amplària d'1'00 m; l'altre té 0'55 m d'alt, per 0'50 d'ample. En ambdós la profunditat aproximada és d'uns 0'25 m. No es pot assegurar que siguin de factura antiga.

L'entrada, orientada al nord-est ha estat totalment desfigurada per l'erosió, que ha danyat el blanquer que n'és la roca constitutiva. Actualment és una obertura d'1'50 m d'amplària per 2'00 d'altària, eixemplada vers mitjan lloc, més d'un metre cap a l'esquerra, cosa que ha debilitat molt la paret i ha estat la causa de la separació i el descens d'un gran bloc del sòtil, ara mig sustentat per un mur artificial. Sobre la boca es podia veure, fa ja anys, un cocó artificial, la planimetria del qual fou publicada en aquest bolletí,⁶ però ara es troba sota la paret que tanca una parcel·la on es construí una casa d'estiu.

D'aquesta cova, també en donà notícia Mn. J. Parera amb el nom de Cova d'en Ferrando, juntament amb la de n'Ebrí. L'inventari de 1967 no la inclogué, però, a instàncies del qui subscriu, J. Mascaró Pasarius la registrà amb el número (I) 1167 a la reproducció que féu d'aquell catàleg a les pàgines finals del *Corpus de Toponimia de Mallorca*. També l'obra citada a la nota quarta en fa una sumària descripció.

⁵ Segons Mn. J. Parera (op. cit.) a sa Cova de n'Ebrí una teixidora forastera hi tenia els seus telers. Devia ser freqüent teixir dins coves, ja que en el mateix terme de Santanyí hi ha una altra cova artificial prehistòrica coneguda amb el mateix nom.

⁶ J. COVAS, C. AGUILÓ: "El problema de l'aigua a Santanyí durant la prehistòria, *BSAL*, XXXIII, Palma, 1972, 605.

La publicació d'aquesta breu nota pretén dues coses: mostrar que l'actualització de les cartes arqueològiques té encara molt de camí per recórrer i posar a l'abast dels especialistes un de tants monuments abandonats (hi estan tots) i sense inventariar (n'hi ha molts) del terme de Santanyí per tal que gent més preparada en pugui estudiar les característiques i oferir-ne la cronologia.

RESUM

Breu referència a un interessant monument de la contrada santinyera, prou conegut des de temps enrere i a hores d'ara publicat de bell nou. Unes puntualitzacions sobre els monuments conservats a la rodalia complementen la coneixença del conjunt de coves artificials que caracteritza aquella zona.

ABSTRACT

Brief reference to an interesting monument in the area of Santanyí. Well known for a long time and now published again. Some detailed statements of the monuments preserved in the surroundings complete the knowledge of the artificial caves which imparts character to that area.